

Wapens en ontwikkeling

Martin Broek*

Er is in de wereld een potje van 1.300.000.000.000 dollar voor vrede en veiligheid. Legers zorgen ervoor dat ze altijd centraal staan bij vragen over macht, vrede en veiligheid en dus ook bij de verdeling van dit geld. Een gegeven dat bijna natuurlijk lijkt. Toch zou het potje voldoende bevatten voor het aanpakken van heel veel veiligheidsproblemen. De Millennium Ontwikkelingsdoelen kunnen bijvoorbeeld uitgevoerd worden, een klimaatprogramma kan op poten worden gezet en nog veel meer en dat nog is er over. **Waar wordt dit geld nu besteed en hoe?**

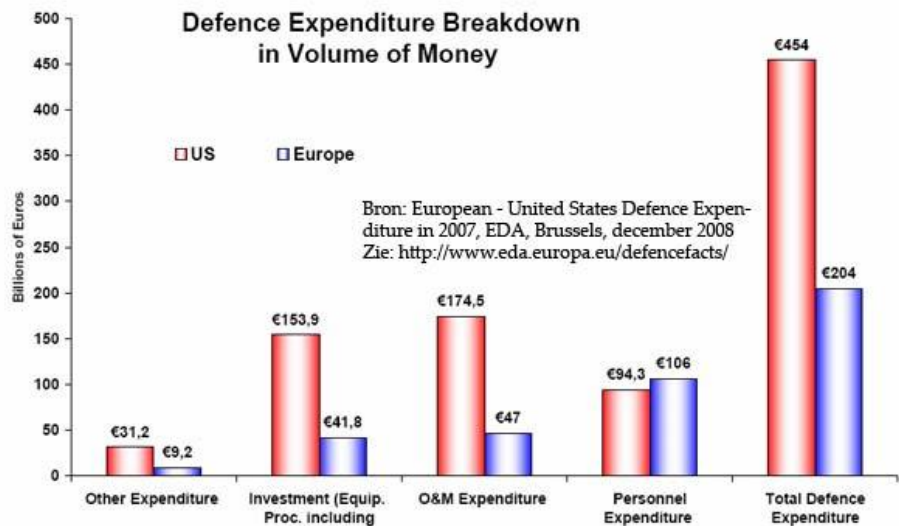
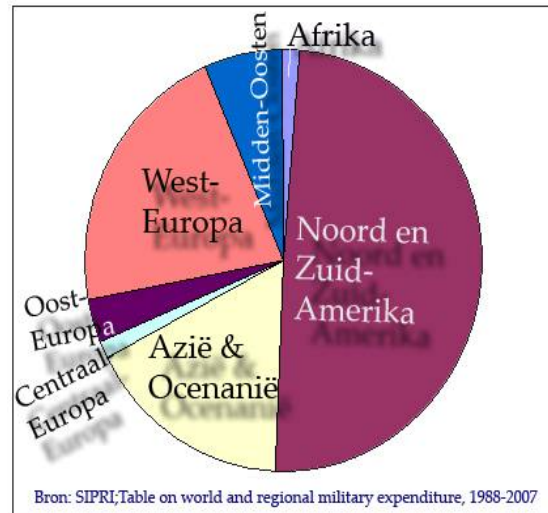
Een grove verdeling is dat iets meer dan de helft naar personeel gaat, een vierde aan operaties en onderhoud opgaat, voor wapenaanschaf (inclusief onderzoek en ontwikkeling) is een vijfde en vijf procent voor de rest. Tenminste zo is dat binnen de Europese Unie.¹

Binnen de Verenigde Staten liggen die cijfers heel anders dan in Europa. Het grote verschil zit hem in de personeelskosten. Die zijn in de Verenigde Staten nog maar een vijfde van het totaal.¹

Europa geeft dan ook in absolute zin meer geld uit aan militairpersoneel dan de VS.² Inmiddels wordt steeds duidelijker dat Obama die balans in het leger wil herstellen.³ Met overigens een heftig verweer van de industrie. De figuur hiernaast maakt die geheel andere verdeling duidelijk.

Een groot deel (38%) gaat naar onderhoud en herstel (Overhaul & Maintenance, wat overigens ook de kosten van de oorlogen in Irak en Afghanistan bevat) en een derde naar investeringen in het oorlogsapparaat.⁴ In

absolute cijfers betekent dit dat de VS in 2007 154 miljard euro van het defensiebudget aan wapens uitgaf en de Europese Unie 42 miljard. Samen een kleine 200 miljard euro.

Wapenproductie

Het Zweedse Vredes Onderzoeksinstituut uit Stockholm (SIPRI) stelt op de website dat 100 grootste wapenfabrikanten (zonder China) in 2006 wapens verkochten ter waarde van 315 miljard dollar⁵, dat is

Bedrijven uit:	Aantal	Percentage omzet van totaal	Omzet (\$ miljard)
VS	41	63%	198,5
West-Europa	34	29%	91,4
Rusland	8	2%	6,3
Japan, Israël, India	-	bijna de overige	6%
Totaal			315,1

Bron: www.sipri.org/contents/milap/milex/aprod/sipridata.html

grootweg 250 miljard euro. SIPRI heeft die productie uitgesplitst naar regio .

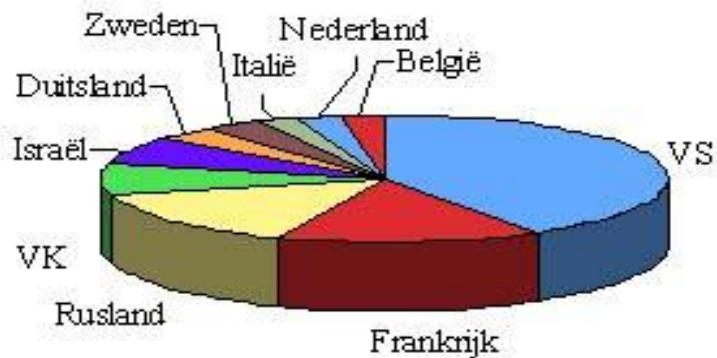
We hebben hiermee het overgrote deel van de wereldwijde wapenproductie te pakken, alleen China valt hier, zoals vermeld, buiten. Het overgrote deel van deze wapens is voor gebruik door eigen leger en een gering deel voor wapenhandel, waarmee dan wordt bedoeld leveranties naar andere landen dan het land waar de wapens geproduceerd zijn.

Wapenhandel

Bronnen met cijfers over wapenhandel zijn nog steeds schaars. Nog niet zolang geleden waren er drie belangrijke bronnen die poogden wereldwijde gegevens te verzamelen en te publiceren.⁶ Wel zijn er steeds meer en gedetailleerder landenrapportages gekomen.⁷ Ook de jaarrapportage van de EU⁸ geeft veel informatie. Maar van de overkoepelende bronnen is alleen het SIPRI gebleven en de gegevens hiervan worden door vrijwel iedereen overgenomen. Ik maak gebruik van 'The financial value of national arms exports, 1998-2006'⁹. Deze bevat informatie verstrekt door overheden en bedrijven uit de rapporterende landen.

Wie zijn de grote wapenleveranciers in de wereld?

Land	Totaal 98-06
VS	125.451
Frankrijk	47.008
Rusland	46.156
VK	23.989
Israël	21.885
Duitsland	11.134
Zweden	9.082
Italië	7.955
Nederland*	7.823
België*	7.585
Overig**	51.417
Totaal	359.486

10 grootste wapenexporteurs 1998-2006

Figuur en tabel gemaakt op basis van: http://www.sipri.org/contents/armstrad/USD_CONSTANT.xls/download

* Gegevens op basis van verstrekte vergunningen, volgens de Nederlandse overheid komen deze vrijwel overeen met daadwerkelijke exporten.

** Overig is niet helemaal volledig, maar het verschil is verwaarloosbaar (het verschil ligt ergens tussen de 6 en 10 miljard dollar).

Uit de tabel blijkt:

- De grootste tien wapenleveranciers nemen 85% van alle leveringen voor hun rekening.
- Van de eerste tien zijn er acht EU en/of NAVO-lidstaat¹⁰, die met zijn achten 2/3 van de wereldwijde wapenhandel voor hun rekening nemen. De VS alleen is goed voor meer dan een derde van alle wapenexporten in deze periode.
- Kleine technologische ontwikkelde landen spelen naast de grote landen een belangrijke rol (Israël, Zweden, Nederland en België).

Government and industry data on the financial value of national arms exports, 1998-2006, in constant (2006) US\$

Updated 5 June 2008, Copyright: Stockholm International Peace Research Institute

1998	1999	2000	2001	2002*	2003*	2004	2005	2006	Totaal
45.446	43.191	35.541	31.011	34.129	40.223	44.459	40.618	44.869	359.486

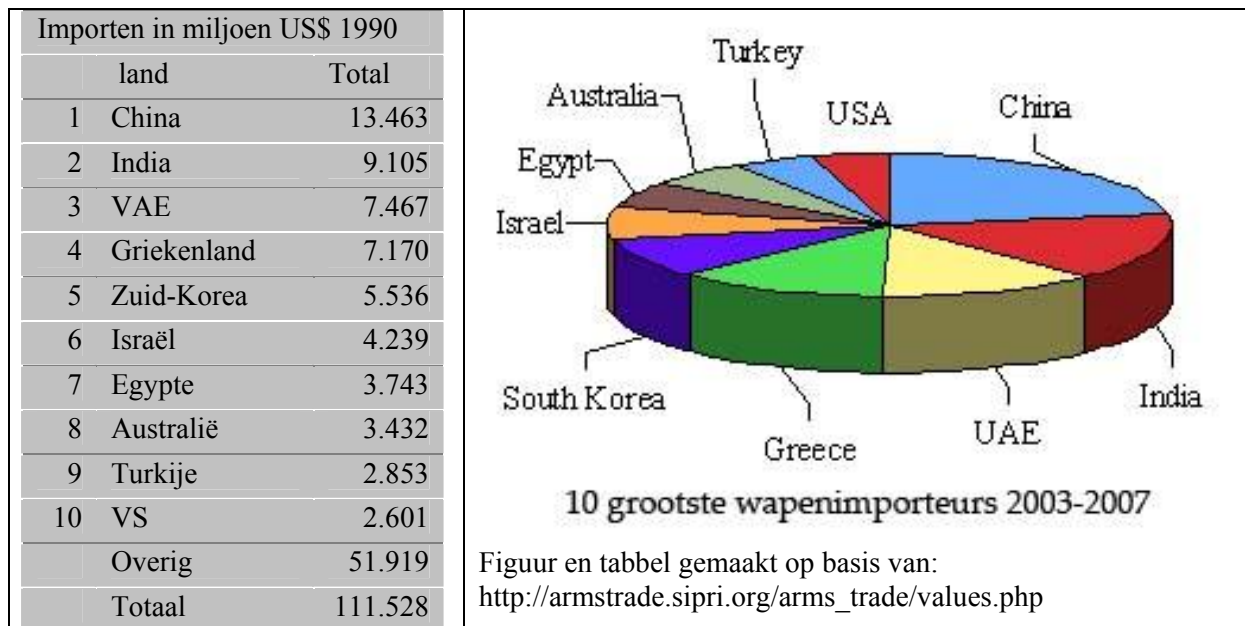
* Alle data aanwezig (voor de overige jaren zijn de grootste 10 altijd volledig)

Het gaat om een gemiddelde van 40 miljard dollar per jaar over de gehele periode. De wereldwijde militaire uitgaven zijn meer dan dertig keer zo groot. De onderzoeksbudgetten van de VS en EU samen, zijn al 2,5 zo groot als het totale bedrag van de wapenexporten.¹¹ Van de sterk stijgende defensiebudgetten in de wereld is weinig te merken in de wapenhandel statistieken. Al heeft Rusland baat bij de conflicten in Afghanistan en Irak. Het land levert via Amerikaanse firma's¹² goedkope wapens aan de regeringen van die landen. Er is hooguit sprake van een lichte schommeling.

Wapenimporten

De tien landen in de tabel hieronder nemen samen ruim de helft van de wapenimporten in de periode 2003-2007 voor hun rekening. Aangezien veel westerse landen voor een groot deel zelf hun wapens produceren zijn het de rijke landen in het zuiden en de landen in het Noorden, die zelf (bijna) geen of een beperkte wapenindustrie hebben, die het belangrijkste deel van de geëxporteerde wapens afnemen. Ook uit Amerikaanse bronnen wordt

duidelijk dat wapenhandel voor een belangrijk deel naar Westerse landen gaat. Nederland scoort bijvoorbeeld opvallend hoog als klant in de VS.¹³

Kosten en potjes

Het meest recente rapport van de Amerikaanse Rekenkamer (GAO) dat over de aanschaf van de JSF gaat, stamt van maart vorig jaar. Op pagina twee staat een korte mededeling over het waarom van het GAO-onderzoek. Ik haal daar deze zin uit: *“Het wordt verwacht dat het ministerie van Defensie 2.443 vliegtuigen zal ontwikkelen, verwerven en onderhouden tegen een kostenpost van 950 miljard dollar.”*¹⁴ Een onvoorstelbaar bedrag.

Het eerste deel van de serie artikelen ‘wapens & ontwikkeling’, waar ook dit epistel deel van uitmaakt, eindigde met de berekening van de wereld bank uit 2004 dat er jaarlijks tussen de 40 à 60 miljard dollar nodig is om de MDG-doelen te bereiken.¹⁵ Inmiddels is meer nodig. Vorig jaar berekende diezelfde wereldbank dat er 100 miljoen armen bij zijn gekomen door de voedselcrisis.¹⁶ De kredietcrisis raakt niet alleen de mensen in Noorden hard. Mensen in het Zuiden worden extra geraakt.¹⁷ Dan is er nog het klimaat probleem dat een enorme invloed heeft op de zwakste schakel in het Zuiden, de tanende landbouw. Een complex aan crises dat noopt tot nieuwe berekeningen. Zelfs als de gehele wapenhandel wordt gestaakt en alle bespaarde gelden worden gebruikt om deze crisis te lijf te gaan, dan nog is dit bedrag te gering om in de MDG-kosten te voorzien. Je hoeft geen Realist te zijn om te beseffen dat het staken van wapenex-importen totaal niet haalbaar is. Bovendien ontkent dit de positieve kanten van de inzet van bewapening. Want hoewel de connotatie van de woorden ‘vrede’ en ‘veiligheid’ te vaak een militaire is, kan het militaire apparaat soms wel bijdragen aan die vrede en veiligheid.

10% eraf?

De militaire uitgaven in de wereld liggen een stuk hoger dan die van de wapenhandel. Op dit moment wordt 1.300 miljard aan krijgsmachten uitgegeven. Mij lijkt er niets mis mee als er een campagne komt die stelt dat hier 10% van af moet. Dat is niet veel (en toch voor velen teveel), maar het lijkt mij een uitdaging aan deze eis te werken op een moment van de geschiedenis dat klip en klaar is dat de wereld de Koude Oorlog ontgroeit is en met andere dan militaire dreigingen heeft te kampen.

Daar ligt gelijk de andere uitdaging: kunnen aanklappen bij de andere bewegingen die al actief zijn rond de klimaat-, voedsel- en kredietcrisis. Juist in het Noorden moet dat gebeuren, want daar wordt het gros van de militaire uitgaven gedaan. Bij ons dus. Betekent dit dat het Zuiden buiten schot moet blijven? Nee, natuurlijk niet. Een regering in het Zuiden die ten kosten van alles de Defensiebegroting overeind houdt of zelfs verhoogt moet ook aan de kaak gesteld worden, liefst samen met activisten vanuit het land zelf.

*“Als rijke landen hun wapenexporten en landen in het zuiden hun wapenimporten niet grondig herzien dan is het de vraag of de Millennium Doelen gehaald zullen worden.”*¹⁸

Daar is hij weer de uitspraak van het United Nations Development Programme (UNDP), die ik vijf jaar lang

gebruikte om het amorele van wapenleveranties aan arme landen mee te onderstrepen. Inmiddels constateer ik dat niet alleen wapenexporten moeten worden genoemd. Je pijlen richten op militaire uitgaven - ook hier in het Noorden, zoals op de JSF - kan wel eens een betere en vruchtbaarder strategie blijken te zijn. In ieder geval ook vertrouwenwekkender voor het Zuiden, dan alleen hun wapenaankopen aanklaarten.

-----
* Dit is een bewerking van een tekst op mijn weblog (6 maart 2009), <http://wekelijks.volkkrantblog.nl> Aldaar meer grafieken, meer bronnen en meer links.

Noten:

¹ Veel militaire taken worden uitbesteed: "As of July 2008, there were approximately 162,400 DOD contractors and, as of December 1, 2008, approximately 148,500 U.S. troops in Iraq," staat in een recent rapport van de Amerikaanse rekenkamer. Janet St. Laurent, 'IRAQ AND AFGHANISTAN; Availability of Forces, Equipment, and Infrastructure Should Be Considered in Developing U.S. Strategy and Plans,' GAO-09-380T, 12 februari 2009, zie:

<http://www.gao.gov/new.items/d09380t.pdf>. Aangezien het voor een groot deel om logistiek en onderhoud gaat is aannemelijk dat dit leger uit de private sector niet uit de post personeel wordt betaald, maar uit O&M en door andere ministeries. Ik heb hier geen onderzoek naar gedaan. Zie: <http://www.gao.gov/new.items/d09380t.pdf>

² Defence Data 2007, European Defence Agency, zie: <http://www.eda.europa.eu/WebUtils/downloadfile.aspx?fileid=465>; en 'Defence Expenditure Breakdown' in Volume of Money in European - United States Defence Expenditure in 2007, EDA, Brussels, December 2008, zie: <http://www.eda.europa.eu/defencefacts/>.

³ William Matthews, '2010 Budget: Men vs. Machines; Pentagon Manpower Costs Crowding Out Weapons,' Defense News, 2 maart 2009, zie: <http://www.defensenews.com/story.php?i=3969091&c=FEA&s=CVS>

⁴ Bron: European - United States Defence Expenditure in 2007, EDA, Brussels, December 2008, zie: <http://www.eda.europa.eu/defencefacts/>.

⁵ Trends in Arms Production, <http://www.sipri.org/contents/milap/milex/aprod/trends.html>; en

SIPRI 100 Arms sales by the SIPRI Top 100 arms producing companies in 2006 totaled \$315 billion, zie:

<http://www.sipri.org/contents/milap/milex/aprod/sipridata.html> Ook het weekblad Defense News heeft een dergelijke top

100, zie: http://www.defensenews.com/static/features/top100/charts/rank_2007.php

⁶ Het Stockholm International Peace Research Institute (SIPRI) is de bekendste. Het Amerikaanse ministerie voor Buitenlandse Zaken heeft Conventional Arms Transfers to Developing Nations onder zijn hoede, zie:

<http://fpc.state.gov/fpc/c18193.htm>. Het werd in 2006 voor het laatst gepubliceerd over de periode 1998-2005 en te vinden op de site van de Federation of American Scientists (FAS). Het World Military Expenditures and Arms Transfers (WMEAT) is in het begin van deze eeuw over gegaan van U.S. Arms Control and Disarmament Agency (ACDA) naar het Ministerie van Buitenlandse Zaken en dat gaf in februari 2003 de laatste versie uit over 1999 - 2000, zie:

<http://www.fas.org/sgp/crs/weapons/RL33696.pdf>. Een groot gemis.

⁷ Zie: http://www.sipri.org/contents/armstrad/atlinks_gov.html

⁸ Tenth annual report according to operative provision 8 of the European Union Code of Conduct on Arms Exports (2008/C 300/01), zie: http://www.stopwapenhandel.org/projecten/Europa/linksEU/EU_Tenth_Rep.pdf

⁹ 'The financial value of national arms exports, 1998-2006, in constant (2006) US\$', zie:

http://www.sipri.org/contents/armstrad/USD_CONSTANT.xls/download

¹⁰ Ter indicatie ook de landen 11 tot 25 (tussen haakjes gemiddelde per jaar van bekende leveringen in periode 1998-2006, in miljoen 2006 dollars): 11) Oekraïne (439), 12) Canada (421), 13) Span (410), 14) Oostenrijk (342), 15) Noorwegen (296), 16) Zuid-Afrika (285), 17) Brazilië (244), 18) Zuid-Korea (233), 19) Zwitserland (231), 20) Polen (212), 21) Turkije (212), 22) Australië (199), 23) Tsjechië (103), 25) Denemarken (118), 24) Pakistan (101).

¹¹ Martin Broek, 'Wapens en Ontwikkeling; Militaire onderzoeksgelden', 25 februari 2009, zie:

<http://www.volkskrantblog.nl/bericht/248213>

¹² Martin Broek, 'Laat de wapens maar komen,' 20 februari 2009, zie: <http://www.volkskrantblog.nl/bericht/247420>

¹³ CRS Report for Congress: U.S. Arms Sales: Agreements with and Deliveries to Major Clients, 1999-2006, December 20, 2007, Richard F. Grimmett (Specialist in National Defense Foreign Affairs, Defense, and Trade Division), zie:

http://www.sipri.org/contents/armstrad/US_CRS_1999-06.pdf/download.

¹⁴ GAO: JOINT STRIKE FIGHTER; Impact of Recent Decisions on Program Risks, producing companies in 2006 totaled \$315 billion. Ook het weekblad Defense News heeft 11 maart, 2008, zie: <http://www.gao.gov/new.items/d08569t.pdf>

¹⁵ "The Costs of Attaining the Millennium Development Goals." (summary paper for the World Bank), 2005 (datering verschilt per vindplaats), zie: <http://www.worldbank.org/html/extdr/mdgassessment.pdf>

16 RISING FOOD AND FUEL PRICES: ADDRESSING THE RISKS TO FUTURE GENERATIONS, October 12, 2008, Human Development Network (HDN) Poverty Reduction and Economic Management (PREM) Network, The World Bank, zie: <http://siteresources.worldbank.org/DEVCOMMEXT/Resources/Food-Fuel.pdf?resourceurlname=Food-Fuel.pdf>

17 GLOBAL ECONOMIC CRISIS; Economic Crisis Starts to Hit World's Poorest Countries

IMF Survey online, March 3, 2009, zie: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/survey/so/2009/NEW030309A.htm>; en World

in 'global jobs crisis'—ILO, zie: January 29, 2009 14:33:00 Veronica Uy, INQUIRER.net, zie:

<http://www.inquirer.net/specialfeatures/thefinancialcrunch/view.php?db=1&article=20090129-186275>

18 HDR 2003, Hoofdstuk 4: Public policies to improve people's health and education, p. 93.

http://hdr.undp.org/en/media/hdr03_chapter_4.pdf